

МИХАЙЛО ДИМИД, доктор східного церковного права,
директор радіо "Воскресіння" (Мюнхен)

ЦЕРКВА І ЦЕРКОВНІ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ НА ПОРОЗІ ХХІ СТОЛІТТЯ: СЬОГОДЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВА.

Насамперед нам треба термінологічно визначитися.

Церква - це громада людей, хрещених в ім'я Отця, Сина і Святого Духа, покликаних Богом, зібраних під керівництвом єпископів, які отримали апостольське передання і є визнані такими іншими Церквами. Вони відкриті до інших і прямують до єдності, яку їм Христос заповів. Членом Церкви можна стати при народженні, входячи до Церкви свого батька. Можна й стати членом Церкви через навернення.

Другий термін. Церковна громада - це громада людей, хрещених в ім'я Отця, Сина і Святого Духа, що перебуває під керівництвом єпископів, яких апостольське передання відсутнє чи не в'ясане до кінця і тим не визнане таким іншими Церквами.

І третій термін. Релігійна громада - це нехристиянські громади, приналежні до великих світових релігій, як мусульманство, іудаїзм, буддизм, чи члени секти, які часом можуть і привласнювати собі титул "Церкви", або члени гноз, тобто спільнот, об'єднаних якимось "знанням".

За наведеною уточнюючою термінологією в Україні існують такі Церкви: 1) Українська Православна Церква (Московський Патріархат); 2) Українська греко-католицька Церква; 3) Римо-католицька Церква; 4) Лютеранська Церква.

Церковні громади: 1) Українська Православна Церква (Київський Патріархат); 2) Українська Автокефальна Православна Церква.

Секти: 1) Баптисти; 2) П'ятидесятники; 4) Свідки Єгови та інші.

Подавши загальний, не детальний, розподіл церковних і релігійних громад в Україні, постаємо висвітлити деякі сторони і аспекти релігійної проблематики і державної політики щодо них.

Правдиві Церкви - вселенські, а тому вільні.

Щоб Церкви були правдиві, вони повинні бути вселенськими. Це означає, що вони визнані іншими Церквами як також, що є відкриті для спілкування з іншими, не замикаються в собі.

Коли Церква є правдива, то вона і вільна. Вільна Церква - це не означає незалежна. Немає такого поняття, як незалежна Церква у богословському розумінні, бо Церкви всі залежні одна від одної і від Христа. Церква у деякому сенсі може називатись "незалежною" чи "національною", і то лише у тому розумінні, що вона - для кращого виявлення вічних правд та задля спасіння душ - провадить серед народу, де вона знаходиться, національно-культурну просвітницьку роботу. Виховуючи морально чистих людей, підносячи їхній культурний рівень, впливаючи на соціальне життя, проповідуючи вічне незмінне Боже слово, Церква плакає любов до батьківщини та відновлює і будує здорові структури нації. Церква, яка "кидає в обличчя можновладцям гірку правду, розтинає нариви і гоїть рани, а не співвідносить кожний свій крок з настроями урядовців", не може не бути вселенською, щоб сповнити саме цей свій обов'язок.

Коли, отже, Церква є вільна?

На таке питання не просто відповісти, але ми це зробимо загальними рисами для кращого розуміння суті Церкви. Можна бути вільними у стосунку з Богом і людьми. І це дуже переплетені дійсності. Церква є вільна: 1) коли має власний, визнаний іншими Церквами, юридичний статус; 2) коли служить Богу, провадячи до нього свій нарід незалежно і попри будь-які політичні зміни; 3) коли не стає інструментом у руках будь-кого і коли не вживається до жодної іншої цілі, окрім евангельської; 4) коли вона відкрита до інших християнських Церков.

Коли і як Церкви можуть послужити народові?

Не раз чується звернення до Церков та інших релігійних громад як до фактору консолідації народу. Намір може бути добрий, але виявляє повне нерозуміння дійсності так званих "українських" Церков, - не кажучи вже про релігійні громади, - зі сторони тих політиків і людей, які підносять такі кличі. Для того, щоб ставити якісь завдання перед Церквами, треба ще, щоб вони в дійсності стали Церквами. Для цього в нашому суспільстві потрібно, щоб церковне життя не взорувалося на політиці і не було предметом політичних пристрастей, щоб Церкви православні і католицькі знайшлися в Україні у єдиних власних структурах, щоб жодна Церква не брала участі у міжцерковних конфліктах на будь-яких рівнях, щоб настав кінець деструктивному впливу релігійних інституцій на суспільство, - щоб не мали місця формалізм, казенщина, невідповідність священнослужителів своєму високому покликанню, висока конфліктність між Церквами та нецивілізовані методи їх розв'язання.

Одне католицьке керівництво

Українська католицька Церква має бути завершена власним Патріярхом, який би був центральним керівним органом будь-якого католицького церковного прояву в Україні - візантійського, латинського чи вірменського. Треба взяти за основу приклад польського закону від 17 травня 1989 р., зробивши уніфікацію всіх католицьких Церков під одним керівництвом, яке буде мати все під контролем і буде вирішувати про все, що католицьке в нашій країні, включно з майном. Таким же прикладом до наслідування з очевидними відповідними змінами є папський указ "Тотус туус Полоніє Популус" від 25 березня 1992 р. Такий закон можна хоч зараз вносити на розгляд парламенту, а потім потрібно, щоб український уряд допоміг УГКЦ отримати свій патріярхат від Риму. Це складна справа, яка вимагає багато зусиль і від самої УГКЦ. Потрібно, щоб її семінарії були на належному рівні, щоб священники розуміли своє високе виключне покликання до служіння своєму народові, щоб всі єпископи, священники розуміли, що напад на православну Церкву - це напад на самого себе,

оскільки Христова Церква є одна: католицька і православна за наукою і словами самих Римських Пап. Треба, щоб Папський Нунцій не міг безцеремонно втручатися у внутрішні справи УГКЦ. Щоб жодний католицький єпископ, який не підпорядковується Патріярхові, не мав права носити такого поважного титулу. Держава повинна вимагати присягу лояльності українській державі та народові і досконалого знання української мови від будь-якого нововисвяченого єпископа. Не може, наприклад, існувати латинської католицької катедрі, як це у Львові, де нема української мови у літургічних відправах і яка для всіх є виразним символом польськості, а не християнства: для поляків і інших. Таким самим символом мадяризації є греко-католицька Церква на Закарпатті.

Одне православне керівництво

Визнання Української Православної Церкви може бути можливим в такому випадку, якщо всі три православні відламки знайдуть спільну мову і разом звернуться до Царгороду, підтримані у цьому Урядом та іншими Церквами України. Треба не обдурювати себе і знати, що не буде в нас правдивої православної Церкви без визнання Царгородського Вселенського Патріярха чи Московського Патріярха.

Поки що єдиною канонічною є Українська Православна Церква Московського Патріярхату. Хоч ця Церква канонічна, вона ще, на нашу думку, не довела своєї вірності українському народові. Для прикладу запитано, чи може українець свobodно почуватися - "як в дома" - у Почаївській лаврі? Чи, навпаки, цей монастир є для нього символом російської культури? Церква ця співпрацювала з комуністичною владою і не може, публічно не покавшись, далі бути невинним представником Господа Нашого Ісуса Христа в умах усіх людей. Ця Церква повинна публічно вибачитися перед Українською Греко-Католицькою Церквою за те, що вона була причетною до її знищення.

Ця Церква повинна стати Церквою, постановивши служити Христу, а не бути інструментом людських, хай і найжорстокіших, рук і політик. Кожний єпископ та архимандрит повинні присягнути на лояльність Україні і бездоганно знати українську мову.

Українська Автокефальна Православна Церква - не визнана ніким Церква - є, за нашою схемою, лише церковною громадою. Ми це не говоримо з презирством, але щоб дивитися на дійсність праведними очима і щоб могли шукати розв'язку проблем. На противагу УПЦ, УАПЦ має деякий більш моральний і Божий дух. Однак це не є спеціальним складником церковності. А прикметою, яка конечно потрібна, щоб назватися і бути Церквою, є Божий поклик, який передається через покликання, свячення і юрисдикцію. Напевно, ця юрисдикція чи поклик прийде, але це, на нашу думку, вимагає ще багато зусиль з боку цієї громади. Потрібно, насамперед, своєю святістю довести народові, що дійсно йдеться про Божу установу, тобто про вселенську організацію, відкриту для Божої дії серед українського народу, незважаючи на ніякі політичні чи соціальні зміни. Потрібно відійти від міжконфесійної боротьби і принципово не займати храми, які будувалися іншими і належали іншим конфесіям, і де вірні цієї конфесії не мають храму і його домагаються. Бо багато кориснішим є будувати, ніж на добрі свого брата собі прокляття прикладати. Можна на людський розум собі сперечатися скільки хочемо, але всі ці церковні громади і Церкви колись стануть перед Богом, а нормою суду не буде радянське законодавство й хабарі, котрих собі й Україна успадувала. Потрібно бути чесним перед собою і перед іншими. Потрібно не лише показуватися символом єдності і згуртування всіх православних України, але й фактично це робити, отримавши відповідні результати.

Українська православна Церква - Київський Патріархат - це, як виходить, хитрий хід пана Денисенка. Для колишніх митрополитів Філарета і Антонія вистачає того, що їхня церковна громада подобається деяким політикам. Найбільша допомога приходиться від знаряддя старого і нового втручання держави у релігійні справи - Ради у справах релігій при Кабінеті Міністрів України. Ця установа покликана охороняти закон і бути безсторонньою, натомість далі виконує сумнівні ідеологічні функції. Цей "патріархат" не має нічого церковного у собі і є явним хамелеоном на візрець своїх провідників - Філарета і Антонія.

Треба цілком чітко усвідомити, що Церква не твориться, а приймається як дар від Отця, Сина і Святого Духа. З цього потрібно виходити, щоб прийти до розв'язку величезних проблем українського православ'я.

Церква єдина - православна і католицька

Церква є єдина, свята, апостольська - так вірять і говорять священні канони, так є і інакше не може бути в євангельським розумінні, незалежно від політичної ситуації. Церква не є вповні Церквою без одної з двох складових частин - православної чи католицької. Не осягнувши такої практики і ясності в думках і ділах, Церкви не є Церквами. Вони стають пародією Церкви. Вони наносять моральну шкоду особам, оскільки обманюють Народ і не мають права на існування як такі.

Коли йде так звана міжконфесійна боротьба, там, де вона існує, вона творить християн-перевертнів. Священники, які проповідують чи допускають акції проти когось, не виконують Христового мандату, який воював не проти людей, а проти зла. Навпаки, вони проповідують проти самих себе і нищать себе, свою спільноту, свій народ.

Візьмем приклад. В одному селі існує храм. Він побудований був і належав до греко-католиків. Нині він зайнятий православними. Вони не тільки не віддають храм, а навіть не дозволяють на почергове богослуження. Існує кілька варіантів пошуку розв'язки.

- Постійне шельмування православних, побудова каплиці напроти храму і голосні моління, які властиво є формою протесту. Існує ненависть.

- Постійні переговори з православними, зважаючи на неуспіх і безчинність правоохоронних органів, - побудова каплиці, а згодом - храму на іншому гарньому місці села. Існує любов.

- Православні знають, що цей храм побудований цілим селом, у греко-католицькій вірі; побачивши, що греко-католики не мають храму і настирливо свого домагаються, віддають їм майно. Самі поволі будують новий храм на Божу славу і на потіху цілого села. Існує любов.

Позитивною і християнською поведінкою є дві останні розв'язки. Вони будують храм з каміння і храм душ.

Може існувати дві праведні поведінки - суспільна і християнська. Суспільна піддається законам, які дотримуються стовідсотково громадянами, а в разі невиконання владами застосовується сила. Суспільна поведінка не функціонує через невиробленість держави. Християнська хоч знає, що

права, але піддається в ім'я любові до Бога і з любов'ю до того, хто кривду чинить. За людськими, тим більше "радянськими", мірками вони програли, за Божими - виграли.

У багатьох випадках виразно негативну роль відіграє держава, бо вона ігнорант у тих питаннях, а ще й з інших на це причин. Потрібна реабілітація Церкви, потрібно віддати все майно, може у тому й послужити мадярський варіант. Яке-небудь майно Церкви має бути віддане Церкві у строк десять років від моменту, коли Церква його попросить і коли вона в спроможності це перетворити на потреби культу чи суспільства.

Вчора чи нині бажати самому будувати нову Церкву для консолідації українського суспільства є великим абсурдом. Це те, що хотіли зробити з УПЦ-КП. Християнські Церкви поки що не опанували серця українців, бо не подали ще достовірного і тривалого прикладу відречення, святости - за кулісами і на сцені - об'єднання в ім'я Отця, Сина і Святого Духа. В українців зовсім інші матеріальні потреби і пориви - мати. Бути - не важне. Мати - це крадіж, лінивість, пияцтво, екстрасенси, безліч сект.

Необхідні конкретні заходи

На кінець повторимо необхідні, на нашу думку, кроки зі сторони Церкви і зі сторони держави для духовного відродження цієї частини українського народу, яка є під впливом Церков. Це цілком делікатні речі, які можна робити лиш у взаємоповазі і слуханні іншої сторони - ніколи навпаки і односторонньо.

Зі сторони держави:

1. Реабілітувати Українську Греко-Католицьку і Українську Автокефальну Православну Церкву, знищені Українською Радянською Соціалістичною Республікою.

2. Віддати все відібране від церковних організацій майно протягом десяти років від подання заяви, незважаючи на ніякі інші причини, якщо церковна організація хоче ці будинки уживати на соціальну чи виховну ціль.

3. Вимагати присягу лояльності Українській державі і Народу та бездоганне знання української мови від кожного єпископа.

4. Підписати з Константинополем і Римом конкордати, на підставі яких визначається, що існує один католицький і один православний патріархи, які провадять усім католицьким і православним життям в Україні.

5. Не визнавати ніякого єпископа, ані ніякої парафії католицької чи православної без узгодження з патріархами. Інакше не дозволити на ці назви.

6. Строго виконувати і достосовувати хоч і недосконалі закони про користування храмами.

Зі сторони Церков:

1. Настирливо прямувати до єдності. Мати один провід.

2. Знати, що остаточний закон - це не людське око, а Божий справедливий суд.

3. Здати собі справу, що Церква не твориться, а приймається від Трійці.

4. Провідувати любов, аж до відречення себе самого, або зрезигнувати від того, щоб бути Церквою і обманувати свій народ.